

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ МОРЯКІВ

У статті досліджується динаміка попиту і пропозиції на міжнародному ринку праці моряків, тенденції розвитку і фактори впливу на розвиток системи підготовки моряків, що потрібно враховувати при формуванні екіпажів суден і плануванні роботи судноплавних компаній.

Ключові слова: *ринок праці моряків, попит і пропозиція моряків, тенденції розвитку, система підготовки моряків.*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Як відомо, близько 70% аварій і катастроф на водному транспорті відбувається внаслідок дії так званого «людського фактору», тобто з причин помилок, недостатньої підготовки і відповідальності екіпажів морських і річкових суден. Тому важливе значення має забезпечення екіпажів суден перш за все кваліфікованим, якісно підготовленим командним (офіцерським) складом. Проте, останніми роками має місце дефіцит моряків командного складу на міжнародному ринку праці. Для його ліквідації і повного забезпечення екіпажів суден кваліфікаційними моряками потрібно покращити планування і якість їх підготовки, цій проблематиці і присвячена дана стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням економічних проблем розвитку системи підготовки моряків і формування екіпажів суден присвячено роботи відомих науковців: Б.В. Буркинського, М. Джонсона, А.Я. Кибанова, О.М. Котлубая, Ю.А. Лукаша, А.А. Щипцова та інших авторів.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Аналіз наукових робіт і публікацій показав, що проблеми розвитку системи підготовки моряків і формування екіпажів потребують постійного моніторингу в умовах глобалізації ринку праці моряків і змін зовнішнього середовища, пошуку нових рішень, підвищення якості роботи підприємств по підготовці моряків.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проведення аналізу міжнародного ринку праці моряків по показникам попиту і пропозиції, визначення тенденцій розвитку системи підготовки плавскладу екіпажів суден.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасна світова економіка характеризується постійно зростаючими взаємозв'язками і взаємозалежностями національних і регіональних господарств, політичних і соціальних систем, культур народів, розвитком світових ринків товарів, послуг, праці, капіталів. Що призвело до глобалізації виробництва і прискорення розвитку світової торгівлі.

Розвиток світової торгівлі, поява транснаціональних корпорацій (ТНК), постійні зміни у науково-технічній, комунікаційній та інформаційній сферах привели до прискореного розвитку транспорту як одного з основних факторів забезпечення глобалізаційних процесів. Серед видів транспорту найбільш важливими для забезпечення перевезень у світовому середовищі є авіаційний для перевезення пасажирів і морський для доставки вантажів.

Обсяг світової торгівлі і морських перевезень тісно взаємопов'язані прямо-пропорційною залежністю. Як показують статистичні дані, зростання обсягів торгівлі у світі збільшує обсяги морських перевезень і навпаки.

В той же час розвиток морських перевезень прискорює глобалізаційні процеси, створюючи додаткові можливості міжнаціональної кооперації і розвиваючи міжнародні ринки сировини, товарів та послуг. Глобалізаційні процеси загострюють конкурентну боротьбу по всім напрямкам розвитку морських перевезень, включаючи такий важливий

елемент, як скорочення витрат на оплату праці моряків за рахунок використання морських трудових ресурсів з усього світу.

Розвиток світової торгівлі вимагає збільшення обсягів перевезень, тому судноплавні компанії постійно замовляють будівництво нових суден різного призначення для оновлення флоту і розширення масштабів вантажних перевезень. Кількість експлуатованих суден у світовому судноплаванні постійно зростає. Так, за 2005-2010 р.р., незважаючи на економічну кризу, кількість експлуатованих суден зросла на 13%, за 2010-2014 р.р. – на 9% [1]. Зниження темпів росту кількості суден, що працюють у світовому океані, пов'язане з наслідками світової економічної кризи 2008р. Тут треба враховувати, що будівництво суден – довготривалий процес, від замовлення на проектування до вводу в експлуатацію проходить 3-5 років. Зрозуміло, що в період кризи кількість замовлень скорочується. Але, за оцінками експертів, кількість суден в світі зростає приблизно на 1% в рік [3].

Зростання кількості експлуатованих суден супроводжується збільшення кількості робочих місць моряків, перш за все офіцерського складу. Це пов'язано з тим, що нові судна більш механізовані і автоматизовані, їх експлуатація потребує більше кваліфікованих, добре підготовлених судоводіїв, судномеханіків і судноелектриків, моряків із знаннями судової автоматики.

Судноплавні компанії прагнуть до своєчасного забезпечення суден екіпажами, члени яких мають відповідну освіту, навички і досвід, знайомі зі специфікою роботи на судах у відкритому морі, бездоганно виконують посадові обов'язки.

Кількість експлуатованих суден формує попит на кваліфікованих моряків, необхідно щоб штатний розклад (робочі місця) був заповнений для забезпечення якісного виконання всіх робіт на судні і необхідного рівня безпеки плавання.

Попит на забезпечення суден екіпажами може бути підрахований за кількістю запропонованих робочих місць таким чином:

$$M_n = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^k Q_i \cdot C_j \cdot P_i$$

де M_n – попит на моряків, чол.; i – тип експлуатованого судна, од.; n – кількість типів експлуатованих суден, од.; j – кількість моряків в екіпажах i -го судна, чол.; k – кількість суден з різною кількістю моряків в екіпажі, од.; Q_i – кількість суден i -го типу; C_j – кількість членів екіпажів i -го судна; P_i – коефіцієнт ротації, зміни екіпажу i -го типу судна. Коефіцієнт P_i визначає кількість екіпажів, які треба мати для постійної експлуатації i -го судна, зважаючи на те, що моряки мають відпустки на березі, можуть хворіти, не піти у плавання з різних причин.

Для визначення тенденцій розвитку ринку праці моряків у дослідженні був проведений аналіз попиту і пропозиції роботи моряків на світовому ринку. За даними Міжнародної федерації робітників транспорту була визначена динаміка попиту і пропозиції на світовому ринку праці моряків за 2000-2014 р.р (табл.1), а також потреби морської індустрії [1,2].

Таблиця 1

Динаміка попиту і пропозиції на світовому ринку праці моряків 2000 – 2014 р.р (тис.чол)

№ н/п	Показники	2000	2005	2010	2014	Темп росту, %
<i>Реалізована пропозиція</i>						
1.	Командний склад	404	466	624	610	151
2.	Рядовий склад	823	721	747	805	98
3.	Всього	1227	1187	1371	1415	115
<i>Попит на ринку праці моряків (кількість робочих місць)</i>						
4.	Командний склад	420	479	624	629	150
5.	Рядовий склад	599	586	744	805	134
6.	Всього	1019	1062	1371	1434	141

Як видно з даних таблиці 1, протягом майже 15 останніх років попит на командний склад моряків практично постійно перевищував пропозицію на 10-20 тисяч офіцерів. В той же час пропозиція рядового складу перевищувала попит у 2000-2005 р.р. на 224 тис. і 135 тис. робітників відповідно, у 2010-2014 р.р. попит і пропозиція рядового складу співпадали.

Таким чином, є обґрунтовані можливості нарощувати кількість офіцерського складу моряків за рахунок збільшення кількості студентів морських спеціальностей у вищих морських навчальних закладах України. Водночас потрібно постійно підвищувати якість підготовки в умовах загострення конкуренції у цьому бізнесі.

Україна займає одне з провідних місць у світі по підготовці затребуваних моряків, здебільшого командного складу. За даними інспекції з підготовки і дипломування моряків, українські моряки по кількості займають третє місце у світі, кожен 15-й офіцер торгового флоту у світі з України (табл.2) [1].

У 2010 р. офіцерський склад екіпажів у світовому судноплаванні з України складав 5,7%, рядовий – 5,4%.

Таблиця 2

Структура кількості моряків на світовому ринку праці по країнах у 2010р.

Країна-постачальник моряків у екіпажі морських суден	Командний склад тис. чол.		Рядовий склад тис. чол.		Співвідношення офіцерського і рядового складу (%)
	Кількість	Відсоток	Кількість	Відсоток	
Філіппіни	66	10,6%	80	10,7%	45/55
Китай	51,8	8,3%	104,2	14,0%	33/67
Україна	35,4	5,7%	40	5,4%	47/53
Індія	31,2	5,0%	56	7,5%	36/64
Росія	22,7	3,7%	34,5	4,6%	40/60
Інші країни	416,9	66,7%	432,3	57,8%	49/51
Всього у світі	624	100%	747	100%	45,5/54,5

Якщо проаналізувати динаміку кількості українських моряків на світовому ринку праці по рокам, то має місце суттєве зростання за 1995-2010 р.р. (табл.3) [1].

Таблиця 3

Динаміка кількості українських моряків на світовому ринку праці за 1995-2010 роки, тис.чол.

Склад екіпажів	Роки				
	1995	2000	2005	2010	2010/2000 (%)
Командний склад (офіцерський)	14	14	28,9	35,4	253
Рядовий	24	23	36,1	40	174
Всього	38	37	75,0	75,4	203

З таблиці 3 видно, що зростання чисельності моряків з України на світовому флоті за 1995-2010 р.р. відбулось майже у 2 рази, в тому числі командного офіцерського складу у 2,5 рази. Відзначимо, що в світі у період з 1995 р. по 2010 р. кількість офіцерського складу зросла лише на 34%. Суттєве перевищення темпів зростання офіцерського складу моряків з

України над середніми значеннями у світі (153% по відношенню до 34%) свідчать про конкурентоспроможність українських моряків на світовому ринку праці.

Про високу якість підготовки і конкурентоспроможність свідчить і той факт, що за даними Державної інспекції України по безпеці на морському та річковому транспорті за останні 10 років не було жодної серйозної аварії, а тим паче катастрофи суден внаслідок помилок командного складу українських моряків [2].

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Виходячи з аналізу міжнародного ринку праці моряків, можна визначити такі тенденції:

1. Світовий флот розвивається досить динамічно як кількісно, так і якісно, що вимагає зростання кількості кваліфікованих моряків. За 15 років (1995-2010р.р.) місткість світового ринку праці моряків збільшилась на 34%, що свідчить про зростання попиту на кваліфіковані кадри за цим видом діяльності.

2. Аналіз показав, що якщо попит на моряків рядового складу менше їх пропозиції на міжнародному ринку праці моряків, то попит на командний і офіцерський склад екіпажів суден не задовольняється. У 2014 році на міжнародному ринку праці працювало 1415 тис. моряків, з яких 610 тис. командного і 805 тис. рядового складу. Робочих місць було запропоновано 1434 тис., в тому числі для командного складу – 629 тис. місць, а для рядового – 805 тис. місць. Таким чином, попит на моряків офіцерського складу не задовольняється, в той час як попит на моряків рядового складу повністю відповідає пропозиції.

3. Україна за 15 років збільшила пропозицію моряків на міжнародний ринок праці майже в 2 рази, за темпами зростання цього показника нашу країну перевищує лише Китай. Це доводить, що якість підготовки моряків в Україні достатньо висока, вони користуються попитом, особливо офіцерський склад. Тому саме підготовці українських моряків-офіцерів треба приділити першочергову увагу.

4. Врахування визначених тенденцій розвитку міжнародного ринку праці моряків дозволить більш реально планувати потребу у підготовці українських моряків, враховуючи перерозподіл для вітчизняного і світового флоту. Подальші дослідження будуть проводитись по визначенню економічної ефективності підготовки моряків в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. The Worldwide Demand and Supply of Seafarers ISF Manpower 2010 Update [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://www.bimco.org/Corporate/Products/publication/BIMCO_ISF_Man-power.aspx.
2. Щипцов А.А. Имплементация международной конвенции ПДНВ и государственная система управления безопасностью судоходства. // Газета «Работник моря» № 13 за 01.07. 2013 г., с. 8-13.
3. Качественное судоходство и престиж морской профессии в XXI в. [Електронний ресурс].– Режим доступу: www.morflot.ru/archives/articles1892file.pdf// Журнал «Морской флот» №1, 2009 г., с. 28-30.

Коба В.Г., Шелест Т.Н.

АНАЛИТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА МЕЖДУНАРОДНОГО РЫНКА ТРУДА МОРЯКОВ

В статье исследуется динамика спроса и предложения на международном рынке труда моряков, тенденции его развития и факторы влияния на развитие системы подготовки моряков, которые необходимо учитывать при формировании экипажей судов и планировании работы судоходных компаний.

Ключевые слова: рынок труда моряков, спрос и предложение моряков, тенденции развития, система подготовки моряков.

Koba V., Shelest T.

ANALYTICAL ASSESSMENT OF THE INTERNATIONAL SAILORS LABOUR MARKET

The article studies dynamics of supply and demand in the international labor market. The authors have analyzed the trends and factors of influence on the development of the sailors training system. This system must be considered on the formation of crews, and the planning of shipping companies.

Keywords: *sailors labor market, supply and demand, development trends, sailors training system.*

УДК 005.658

Ковбатюк М.В.

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В статті розкрито сутність процесу формування креативного потенціалу на підприємстві та обґрунтовано його значення для успішного функціонування підприємства. Розглянуті етапи формування креативного потенціалу та обґрунтовано доцільність введення керуючої посади креативним потенціалом в загальну організаційну структуру підприємства.

Ключові слова: *креативний потенціал, складові управління, етап формування, функціонування підприємства.*

Постановка проблеми. Зміна потреб споживачів, тенденція неживання майже половини підприємств в Україні в період кризи, гостра конкуренція змушує керівників підприємств різних галузей вдаватися до абсолютно нових спроб втримати свої позиції на ринку та відхилятися від класичних принципів управління задля вирішення існуючих господарських проблем. Все частіше можна спостерігати за тим, як виходять з кризового становища і навіть досягають успіху саме ті компанії, що вдалися до нестандартних методів у підприємстві. Це відбувається завдяки використанню креативного потенціалу.

Креативний потенціал підприємства – це вища форма продуктивної активності персоналу підприємства, інтелектуальні, фізичні, психологічні, соціальні поведінкові резерви працівників, які дозволяють виходити за межі стандартного вирішення господарських завдань, а також продукувати нові оригінальні ідеї, що є передумовою створення інноваційного продукту.

Креативний потенціал входить до складу трудового потенціалу, адже саме трудові ресурси, тобто робітники є носіями креативного потенціалу на підприємстві. Як і інші елементи потенціалу як економічної системи, креативний потенціал виконує свою важливу роль. Без креативного потенціалу неможливе формування інноваційного потенціалу, адже креативний потенціал пропонує ідеї, які силами інноваційного потенціалу реалізують та виводять на ринок, залучаючи виробничий потенціал, для якого потім підбирають технічний та технологічний потенціали.

Креативний потенціал як джерело інновацій на виробництві дійсно виправдовує зусилля, що направляються на його формування та активізацію. Він прокладає шлях до успіху, збагачення організації та суспільства в цілому. На жаль, незначна кількість менеджерів дійсно розуміє важливість наявності цього ресурсу серед інших потужностей в організації та приділяє відповідну увагу його застосуванню в управлінні підприємством.